

קריאת שם ישראל למתגיירים

מנהג ישראל הוא מקדמת דנא, שהנכנס תחת כנפי השכינה, משנים את שמו הקודם לשם ישראל, כדמצינן באברם שאחרי שנצטוו למול נקרא אברהם, ושרה אחרי שנתגיירה קרא אברהם את שמה שרי, כי יסכה היה שמה הקודם. וכן יתרו, שמו הקודם היה יתר, ולאחר הגיור נקרא שמו יתרו. ויש לנוהג זה על מה להתבסס דאיתא בבר"ר פמ"ג עה"פ וירק את חניכיו, חניכיו בעלי חניכתו שם אברם כשמו, וע"י כמתנת כהונה שם, שכולם היו גרים ונקראו אברם על שמו. וראה ספרי חוקת הגר, קונטרס התשובות סי' ו אות א'.

אבל מאידך גיסא, יצחק ויעקב לא שינו את שמן של האמהות רבקה לאה ורחל ולא את זילפה וכלהה, והן נשארו בשמותיהן הקודמים שקראו להן אבותיהן עובדי ע"ז. ואפשר למנות כמה דמויות שנתגיירו ונשארו בשמותיהן הקודמים שלפני הגיור: תמר, כלתו של יהודה בן יעקב אבינו שהכריזה על עצמה גיורת אני (סוטה, י"א), רחב שנשא אותה לאשה יהושע בן נון אחר גיורה, בלוריא הגיורת (ר"ה, יז ב) זה שם לועזי (ולריה), בן בג בג ובן הא הא (אבות, פ"ה מכ"ד), ואיתא במדרש שמואל בשם הר"י בן הרא"ש, שגרים היו, וכדי להסתירם מן המלשינים נקראו כך, והם בני אברהם ושרה שהיו תחלה לגרים שנוספה לשמם האות ה"א, ולכן נקראים כל הגרים בניהם, בג בג בגימטריא הא הא.

מסתבר איפוא מכאן, שרק כדי להסתירם מן המלשינים נקראו כך, אבל לולא הסיבה הזאת יש להניח שהיו נשארים בשמותם הקודמים שהיו להם בגיורתן. ובסוגריים יש לציין שלפי הזהר החדש דף ע"ט רות המואביה שינתה אחרי גיורה את שמה מגולית לרות.

ובנוגע לאונקלוס הגר תלוי הדבר עם עקילס הוא אונקלוס, או דילמא הם שני גרים שונים, אחד בשם אונקלוס הגר ואחר בשם עקילס הגר. לפי שיטת הבבלי גיטין נו ב, היה אונקלוס הגר בן אחותו של טיטוס, וע"י הגהות מהר"ץ חיות שם שאין זה אונקלוס הגר בעל המתרגם אלא גר אחר שנתגייר בזמן טיטוס. וישנם שרצו לומר שזה הוא עקילס הגר שנתגייר בזמן רבי אלעזר ורבי יהושע (ראה תנחומא פרשת משפטים, ה) שהיה בן אחותו של אדריינוס, וגם הגר"א סבור שאונקלוס הגר היה בן אחותו של אדריינוס ולכן הגיה בגיטין הג"ל במקום בר אחתיה דטיטוס בר אחתיה דאדריינוס, וכן דעת הירושלמי תגיגה פ"ב ריש ה"א, וכן דעתו של קרבן העדה בירושלמי מגילה פ"א ה"ט שפירש מה דאיתא שם, תירגם עקילס הגר התורה לפני רבי אלאזר ולפני רבי יהושע וקילסו אותו וז"ל : תרגום עקילס הגר הוא תרגום אונקלוס. וראה גמ' מגילה (ג,א) תרגום של תורה

אונקלוס הגר אמרו מפי רבי אליעזר ורבי יהושע. וראה מחברתי "על גרי הצדק" עמ' 37 "אונקלוס".

ברם יחד עם זאת קשה לקבוע שאמנם אונקלוס הוא עקילס יליד יוון שתירגם את התורה ליוונית וששני התרגומים לארמית וליוונית הם מעשה אדם אחד. ועי' מהר"ץ חיות גיטין י"א א, אין ראייה דבטי שם ישראל שהרי שם הראשון נשאר לו שהיה לו בגיותו כמו טבי עברו של ר"ג ע"ש.

וראייה שאין הכרח לשנות את השם הנכרי של הגר לשם ישראל, כי הן הרמב"ם והן הש"ע אינם מזכירים כלל את הנוהג שיש לשנות את השם הנכרי לשם ישראל בשעה שנכנסים תחת כנפי השכינה.

הן אמת שיש משמעות רבה לא להקרא בשמות נכרים, כי אחת מד' זכויות שהודות להן נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמם, ועי' תוס' גיטין ל"ד ב, ד"ה והוא, בשם הר"ת שחלילה להזכיר שם עובד כוכבים בתורת משה וישראל, ועי' שו"ת דברי חיים ח"ב סי' ל"ח שאין כותבין שם גויות כגט. וכאשר פרעה קרא את יוסף בשם צפנת פענח (לשון מצרי כמו"ש הרשב"ם, הרד"ק והרלב"ג, וכתב האבן עזרא אם זו מלה מצרית, לא ידענו פירושה) לא רצה יוסף להקרא בשם נכרי, לכן נאמר באותו פסוק ויצא יוסף (ולא צפנת פענח) על ארץ מצרים.

אבל אין להכריח את הבא להתגייר לשנות את שמו, ובודאי שאין זה מעכב או פוסל את הגירות. יוצאת דופן בנדון היתה בתיה בת פרעה ששני שמות היו לה, בתיה ועל שם שכפרה בע"ז יהודיה (מגילה, יג ב). ולכאורה זה נוגד מה שקבע הנוב"י או"ח מהדו"ת סי' קי"ג והחת"ס אבה"ע סי' י"ח שלא מצינו בכל השמות בתנ"ך ובשני התלמודים שיקרא בשני שמות ביחד. אך האמת היא שלא קראו אותה בשני השמות בתיה יהודיה ביחד, אלא או בתיה או יהודיה, כמו"ש החת"ס שם גבי יעקב אבינו, שלא קראו אותו יעקב ישראל ביחד, אלא או יעקב או ישראל.

ולבסוף יש להעיר, שהחת"ס הנ"ל מתלבט בשם אבא שאול, דמשמע שהיו שני שמות, אך הנוב"י הנ"ל כתב שאבא אינו אלא לשון חשיכות כמו רבי וכדומה. והא דאמרין במגילה כ"ג א, היינו זכריה היינו משולם וביבמות כשלהי המסכת יוחנן אריה, ברור שמשולם הוא שם תואר, ואריה כינוי על שם גבורתו, ועי' עירובין נג א, בנין אמרפל נמרוד, ע"ש.